

Erasmus+

Potrjevanje meril in niz orodij za »evropski znak kakovosti za vrtce«

Intellectual Output 1 v projektu QUALIPAED, ki ga financira EU: »Katalog meril za kakovost izobraževanja v ustanovah predšolskega izobraževanja in varstva«

Projektna skupina za znak kakovosti

2019

Uvod

Predloženi dokument »Potrjevanje meril in niz orodij za evropski znak kakovosti za vrtce« je bil razvit kot del Intellectual Output 1 (»Niz meril«) v projektu »QUALIPAED«, ki je financiran s podporo Evropske komisije. Cilj raziskovalnega projekta »Evropski znak kakovosti za vrtce« je bil sprva razviti v različnih evropskih državah usklajen model za beleženje in zagotavljanje pedagoške kakovosti v ustanovah predšolskega izobraževanja in varstva (v regiji Alpe-Adria).

Od oktobra 2017 je v tem projektu sodelovalo sedem različnih institucij iz Nemčije, Italije, Avstrije, Slovenije in Madžarske z namenom razviti takšen evropski znak kakovosti. Razvoj je podprla spodbuda EU v okviru programa Erasmus+ (trajanje projekta: od oktobra 2017 do septembra 2019). Koordinacijo projekta je prevzelo podjetje GiP Gemeinnützige Projekt GmbH v Avstriji, znanstvene izkušnje in znanje je v glavnem zagotovilo podjetje PädQUIS® gGmbH (www.paedquis.de), nemško podjetje, ki sloni na izkušnjah z nemško oznako kakovosti za vrtce.

Razvoj zanesljivih in veljavnih meril za ugotavljanje kakovosti izobraževanja je podlaga za razvoj skupnega znaka kakovosti. S pomočjo obsežne ankete staršev, izobraževalnega strokovnega osebja in zastopnikov ponudnikov izobraževanja so bila v projektu »QUALIPAED« potrjena ustrezna merila kakovosti v udeleženi državi (gl. študijo potrjevanja Schneider in Tietze 2018).

Predloženi dokument (Intellectual Output 1) zagotavlja povzetek rezultatov te meddržavne validacijske študije, v prilogi pa je popoln niz orodij za evropski znak kakovosti, ki vključuje vsa merila kakovosti znaka kakovosti. Dokument je namenjen kot podlaga za »Priručnik evropskega znaka kakovosti za vrtce« (Intellectual Output 2 projekta QUALIPAED; Tietze et al. 2019), v katerem sta izčrpno pojasnjena in razčlenjena niz orodij in njegova uporaba v ugotovitvenem postopku evropskega znaka kakovosti. Poleg tega predstavlja podlage za izvedbo v dokumentu – prav tako razvitem v okviru projekta QUALIPAED – Policy Paper (Intellectual Output 3; Walter-Laager et al. 2019).

Vsebina

1 Pojasnila za sestavo in oblikovanje validacijske študije	5
2 Povzetek rezultatov kvantitativne ocene	7
3 Povzetek rezultatov kvantitativne ocene	10
Literatura	13
Priloga Niz orodij za evropski znak kakovosti	14

1 Pojasnila za sestavo in oblikovanje validacijske študije

Marisa Schneider

V okviru projekta, financiranega s podporo Evropske komisije »QUALIPAED – Evropski znak kakovosti za vrtce«, je bila spomladi in zgodaj poleti leta 2018 v Nemčiji, Avstriji, Sloveniji in na Madžarskem izvedena skupna validacijska študija v vrtcih. Cilj je bil raziskati, koliko je mogoče kriterije kakovosti za evropski znak kakovosti v otroških vrtcih, ki so v bistvenem izpeljani iz veljavne literature, mogoče razvrstiti po pomembnosti tudi s strani strokovnjakov iz prakse. V ta namen je bila izvedena pisna anketa, ki se je skupaj udeležilo 2216 staršev z otroki v starosti enega do sedmega leta, 404 članov izobraževalnega strokovnega osebja in skupaj 209 otroških vrtcev ter 66 zastopnikov ponudnikov storitev.

S predloženim poročilom je bil podan povzetek glavnih rezultatov validacijske študije.

V Italiji je bila enaka anketa izvedena pozneje – spomladi 2019 – s 430 starši in 55 strokovnjaki s področja izobraževanja. Podatki iz te ankete so ločeno ocenjeni na podlagi časovnega zamika in primerjani s študijo ocenjevanja.

Za opazovanje storitev v okviru evropskega znaka kakovosti razlikujemo štiri različna področja kakovosti, ki so vsestransko medsebojno prepletena in imajo skupen vpliv na rezultat izobraževanja in razvoja pri otrocih pa tudi učinke na življenjsko situacijo njihovih družin. To je kakovost usmeritve (*izobraževalna kakovost usmeritve*), kakovost struktur (*izobraževalna kakovost struktur*), kakovost procesov (*izobraževalna kakovost procesov*) in kakovost sodelovanja z družinami (*kakovost vključevanja družine*).

Štiri področja kakovosti lahko opredelimo, kot sledi:

Področje kakovosti 1: Izobraževalna kakovost usmeritve

Nanaša se na izobraževalne vizije – kot je podoba otroka, ki jo ima izobraževalno strokovno osebje – glede njihovega razumevanja izobraževanja in razvoja otrok, na vsebine izobraževanja, cilje izobraževanja in vzgojne ukrepe, na cilje njihovega izobraževalnega dela in v ta namen uporabljene izobraževalne metode pa tudi na stališča in ravnanja na področju razvoja in zagotavljanja kakovosti.

Področje kakovosti 2: Izobraževalna kakovost strukture

Opisuje za praktično delo določene okvirne pogoje, ki so prevladujoče politično urejeni oz. jih je mogoče politično urediti. Vključuje osebne karakteristike, kot je stopnja izobrazbe izobraževalnega strokovnega osebja, pa tudi čas predpriprav ali zaključnih del, ki mu je priznan, izvedbo vodenja, socialne karakteristike, kot so velikost skupine, ključ strokovno osebje- otrok, in prostorsko-materialne karakteristike, kot sta število in velikost prostorov, ki so na voljo.

Področje kakovosti 3: Izobraževalna kakovost procesa

Še posebej se nanaša na dinamiko izobraževalnega dogajanja, na ravnanje z otrokom, na spodbude, ki so prilagojene razvoju in spodbujajo izobraževanje ter interakcije, ki so prilagojene potrebam otrok, pa tudi na konkretno sodelovanje s starši.

Področje kakovosti 4: Kakovost vključenosti družin

Tematizira, koliko je ponudba varstva v otroških vrtcih prilagojena potrebam in življenjskemu ritmu družin otrok, ki so v varstvu, kakšno je sodelovanje med otroškim vrtcem in družinami otrok ter kakšne so možnosti sodelovanja za starše (glejte tudi Tietze et al., 2019).

Za 52 meril kakovosti, dodeljenih štirim zgoraj navedenim področjem kakovosti, je bilo preverjeno, za kako pomembne štejejo vprašani te kriterije glede na izobrazbo, varstvo in vzgojo otrok v otroških vrtcih. Za ustrezno ocenjevanje je bila uporabljena sedemstopenjska lestvica s stopnjami od 1 = »nepomembno« do 7 = »zelo pomembno«. Ta kvantitativni del ankete (glejte podrobno tudi Schneider & Tietze, 2018) je bil dopolnjen z odprtimi, kvantitativnimi vprašanji, da bi tako morebiti bilo mogoče ugotoviti, kaj do zdaj še ni bilo upoštevano, vendar pa je pomembno za merila kakovosti z vidika staršev in strokovnjakov.

2 Povzetek rezultatov kvantitativne ocene

Marisa Schneider

Pri kvantitativnih ovrednotenjih podatkovnega niza so bila v središču vprašanja, za kako pomembne se ocenjujejo določeni kriteriji kakovosti in področja kakovosti na splošno, kakšna je povezava ocen staršev in strokovnjakov, katera področja/kriteriji vsebujejo primerjano najvišje oz. najnižje ocene pomembnosti, ali je mogoče zagotovljena področja kakovosti ponoviti na podlagi podatkov povpraševanja in katere skladnosti in razlike je mogoče najti pri oceni pomembnosti med različnimi skupinami ankete (za podrobne navedbe glejte Schneider & Tietze, 2018).

Povprečne ocene posameznih kriterijev

Rezultati analiz kažejo, da je povprečna ocena skoraj pri vseh posameznih kriterijih tako pri starših in strokovnjakih kakor tudi pri zastopnikih izvajalcev storitev v višjem, pozitivnem območju lestvice. To pomeni, da so bili vsi izbrani kriteriji kakovosti v vseh skupinah ankete povprečno ocenjeni kot pomembni do zelo pomembni. Nasprotno pa so bili pri ocenah staršev in strokovnjakov medsebojno povezani na pozitiven način. Rezultat kaže na to, da sta obe skupini pokazali visoko mero skupnega kulturnega in strokovnega razumevanja in da so jim kriteriji kakovosti, podobni tistim v študiji ocenjevanja, podobno pomembni. To se je pokazalo interno po državah in tudi zunaj njih. Skoraj vseh 52 kriterijev so anketirani povprečno opredelili z oceno > 5 (zgornje območje vrednosti sedemstopenjske lestvice).

Povezava med ocenami staršev in strokovnjakov

Z izobraževanjem posameznih vrst so bili razporejeni posamezni kriteriji glede njihovih povprečno prejetih ocen in tudi primerjani. Primerjava posameznih vrst prikazuje, da so starši in strokovni delavci pri svojem ocenjevanju pomembnost kriterijev kakovosti povprečno enako ocenili. Na zgornjih desetih mestih lestvice je bilo tako pri starših kot tudi pri strokovnih delavcih mogoče najti posebne karakteristike, ki se nanašajo na konkreten vsakdan v izobraževanju in na medsebojno ravnanje v posamezni ustanovi. Spodnjih deset mest se je nanašalo posebej na konceptualne vidike in usmeritve ustanove – tudi glede nadaljnega izobraževanja strokovnih delavcev – kakor tudi na primerljivo heterogeno odgovorjene kriterije, kot je spodbujanje vzorcev obnašanja, nespecifičnih za posamezen spol in medkulturno izobraževanje. Posamezne jasne razlike v zasedenosti posameznih mest so se nanašale posebej na posamezne kriterije, ki se nanašajo na potrebe posebej ene od obeh anketiranih skupin. Potrebe staršev po prilagojenih časih varstva, dobri dosegljivosti otroškega vrtca in potrebe strokovnih delavcev po finančnih spodbudah pri nadaljnjem izobraževanju. V vseh udeleženi državi se je pokazala visoko izrazita povezanost med uvrstitvami za starše in strokovne delavce s področja izobraževanja $r = .83$. Ta rezultat najizrazitejše povezanosti ostane ohranjen, kadar države opazujemo tudi posamezno.

Posamezni kriteriji v primerjavi starši-strokovnjaki

Statistične primerjave povprečnih ocen posameznih kriterijev so poleg visoke skladnosti staršev in strokovnih delavcev pokazale, da so srednje vrednosti v skupini strokovnih delavcev, bistvene za prevladujočo večino posameznih kriterijev, višje kot v skupini staršev. Velikost razlik srednje vrednosti pa je bila pri tem skoraj v vseh primerih zelo majhna. To pomeni, da – že pri pozitivni oceni kriterijev kakovosti – strokovnjaki kriterije ocenjujejo kot bolj pomembne, kakor to počnejo starši. Razlike so pri tem sistematične, čeprav majhne. Rezultate lahko tolmačimo v tolikšni meri, da profesionalni vidik strokovnjakov dodatno ostri oceno pomembnosti.

Homogenost področij kakovosti (interno potrjevanje)

V dodatni analizi je bilo preverjeno vprašanje, ali in koliko je mogoče posamezne kriterije empirično smiselno dodeliti enemu od štirih področij kakovosti, torej kakovost procesov, kakovost usmeritve, kakovost strukture oz. kakovost družinske udeležbe. Za preverjanje so bile za vsako od teh področij izračunane interne konsistence (Cronbach's alpha). Rezultati kažejo visoke alfakoefficiente v višini 80 ali višje (z izjemo alfakoefficienta za področje kakovosti strukture in usmeritve pri strokovnih delavcih na področju izobraževanja, ki je nekoliko nižje). Rezultat podpira domnevo, da so področja prikazana s homogenimi posameznimi kriteriji in da je mogoče ustrezne karakteristike združiti v znamki kakovosti, ki se razvija.

Ocenjevanja povzetih področij kakovosti in razvrstitve

V uvrstitvi ocen pomembnosti štirih področij kakovosti se je pokazalo, da je bilo staršem najbolj pomembno področje kakovosti procesa, temu je sledilo področje strukturne kakovosti in področje kakovosti družinske udeležbe. Pri strokovnjakih je bila strukturna kakovost opredeljena povprečno kot najbolj pomembna – prav tako je sledilo področje kakovosti procesov in kakovosti družinske udeležbe. Za obe skupini je ležalo področje kakovosti usmeritve primerljivo najnižje. Pri razdelitvi po državah se je v večji meri pokazalo enako za skupni vzorec podano zaporedje pomembnosti.

Področja kakovosti v primerjavi starši-strokovni delavci in po posameznih državah

Vsa štiri področja so tako starši kakor tudi strokovnjaki v vseh deželah povprečno ocenili kot pomembna do zelo pomembna za izobraževanje, oskrbo in vzgojo otrok v otroških vrtcih. Posamezni rezultati kažejo, da v primerjavi posameznih dežel statistično prihaja do zagotovljenih razlik srednje vrednosti med ocenami področij kakovosti, večinoma pa so razlike po zveznih deželah vsekakor v večji meri majhne.

Področja kakovosti za starostne skupine v primerjavi zveznih dežel

Primerjava ocen staršev in otrok različnih starostnih skupin je pokazala, da so starši z otroki v starosti od treh do šest let (Ü3) in starši z otroki, mlajšimi od treh let (U3), pomembnost področij kakovosti in karakteristike dojemali zelo podobno in da so bile razlike – če so obstajale – zelo majhne. Obe skupini staršev – starši mlajših pa tudi starejših otrok – ocenjujejo tako področja kakovosti kakor tudi vse posamezne kriterije povprečno v višjem do zelo visokem območju, pri čemer so bile povprečne vrednosti staršev Ü3 načeloma višje kot pri starših U3. Za področje kakovosti družinske udeležbe je bilo mogoče to razliko po skupinah statistično zaščititi pred naključnimi vrednostmi, čeprav je to bilo opaziti tudi tukaj. Tako je bila upoštevana želja evropskega znaka kakovosti, ki se razvija, da bi vključena področja kakovosti in karakteristike naletela na sprejemanje tako pri starših kakor tudi pri otrocih v jaslih in vrtcih.

Zaključek

Študija ocenjevanja zaključuje, da so za razvoj enega evropskega znaka kakovosti za starostno dobo od 0 do 6 let potrebne izbrane kriterije kakovosti, ki so se v znanstvenih analizah pokazali kot napovedovalni za učinek in rezultat izobraževanja, tudi vprašani strokovnjaki v praksi šteli za zelo pomembne. Tudi uporabljen koncept štirih področij kakovosti (kakovost procesov, kakovost družinske udeležbe, kakovost usmeritve, kakovost struktur) se je pokazal kot uporaben in ponovljiv v posameznih državah.

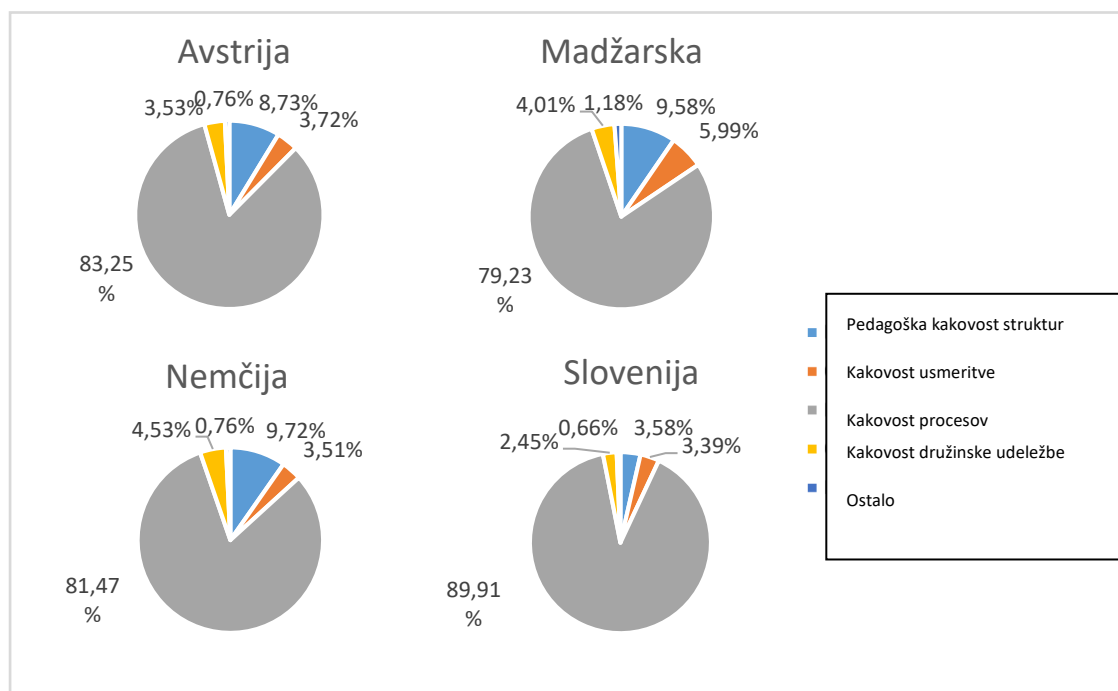
Razlike med ocenjevanji pomembnosti so se v tej študiji ocenjevanja posamezno pokazale za različne skupine anketiranih, vendar pa ne kažejo na sistematične razlike, ki bi zahtevale različne pristope pri razvijanju znaka kakovosti za različne udeležene države ali različne starostne skupine. Namesto tega se je pokazalo, da je treba samo na ravni posameznih karakteristik kakovosti oz. njihovih formulacij v skupni znak kakovosti vključiti regionalne in državne posebnosti.

3 Povzetek rezultatov kvantitativne ocene

Christina Bachner, Lars Eichen, Catherine Walter-Laager

Kvalitativna ocena se nanaša na odprti del ankete vprašalnika, ki se je zbirala ob anketi staršev in strokovnjakov za razvoj evropskega znaka kakovosti za zgodnjepedagoške ustanove. Naslednje vprašanje je bilo kvalitativno ocenjeno: »Starši oz. strokovnjaki imajo različna pričakovanja in želje glede otroških vrtcev. Prosimo, navedite pet točk, ki so vam za izobraževanje, varstvo in vzgojo vašega otroka v otroškem vrtcu najbolj pomembne.« Odprta vprašanja so bila izpolnjena v 1908 od 2216 vrnjenih vprašalnikov staršev (86 %) in v 358 od 404 vprašalnikov strokovnjakov (89 %). Izvedena je bila kvalitativna vsebinska analiza po načinu Mayring s podporo programske opreme MAXQDA. Deduktivni kategorizacijski sistem se ravna po socialno-ekološkem in ekološko-kulturnem konceptu izobraževanja in razvoja, ki ju predlagajo Tietze in kolegi. Pri tem se predšolsko izobraževanje in razvoj dojemata v prepletanju štirih različnih dimenzij kakovosti (Tietze et al., 2013). Sistem kategorij je bil v manjši meri induktivno razširjen in spremenjen iz obstoječih materialov (za podrobne navedbe glejte Eichen et al., 2019).

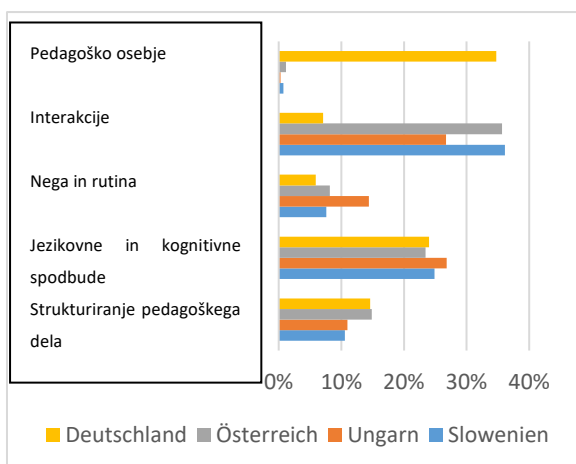
Vse navedbe staršev in strokovnjakov so razdeljene na štiri glavne kategorije: *izobraževalna kakovost struktur*, *kakovost usmeritve*, *kakovost procesa* in *kakovost družinske udeležbe*, in na njihove podkategorije.

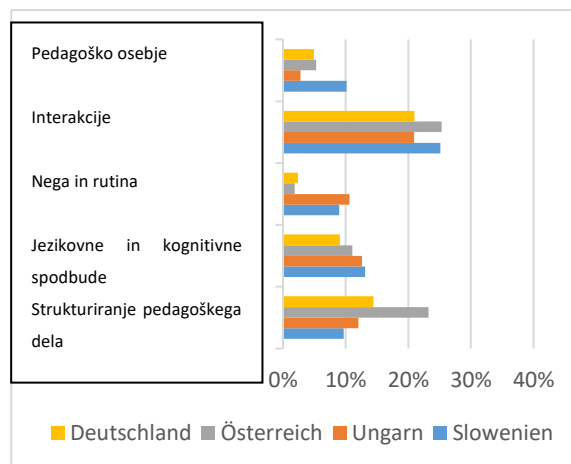
Če opazujemo dodelitev vseh poimenovanj na ravni glavnih kategorij, potem postane jasno, da *kakovost procesov* z bistveno prednostjo v vseh državah vodi, tako pri starših kakor tudi pri strokovnem izobraževanju 1 Razdelitev navedb staršev na štiri glavne kategorije

osebju (prim. za poimenovanja staršev sl.1). *Kakovosti procesov* so bile dodeljene izjave staršev in strokovnjakov, ki se nanašajo na strukturiranje pedagoškega dela, na nego in rutino, na jezikovne in kognitivne spodbude in aktivnosti pa tudi na interakcije. Ta rezultat odraža izjave, da kakovost procesa in pri tem posebej kakovost interakcije predstavlja jedro izobraževalnega dela. Pri tem je očitno, da starši *kakovost procesov* ocenjujejo višje kot strokovnjaki. Kodiranja segajo pri starših od 78,43 % (Madžarska) do 89,91 % (Slovenija). Pri strokovnjakih pa nasprotno med 53,50 % (Nemčija) do 67,00 % (Slovenija).

Posebna pozornost velja podkategoriji *Interakcije* z njenimi petimi podkategorijami *splošni nadzor in spremstvo*, *pedagoška interakcija strokovnjak-otrok*, *udeležba (avtonomija/samostojnost)*, *pravila obnašanja/disciplina* in *interakcija otrok-otrok*. To predstavlja pri starših in strokovnjakih vseh držav, do ene izjeme, največjo podkategorijo (z 2 kodiranjema več je največja podkategorija pri starših na Madžarskem *jezikovne in kognitivne spodbude*). Starši in strokovnjaki so si enotni, da bi otroci morali v ustanovo odhajati radi volje in bi se tem morali počutiti dobro in varno. Poleg tega je pomembno, da je vzdušje dobro in družinsko in da imajo otroci v ustanovah veselje. Poleg tega so starši pogosto podajali izjave o pomenu priučitve socialnih sposobnosti in dobrega odnosa med strokovno osebo in otrokom, v katerem otroci strokovni osebi zaupajo oz. si pedagogi vzamejo dovolj časa za vsakega otroka. Prav tako je staršem pomembno, da imajo lahko njihovi otroci v ustanovi socialne stike z otroki enake starosti oz. z drugimi otroki, da si lahko poiščejo prijatelje in da so vključeni v skupnost. Prav tako se kot pomemben vidik navaja spremljanje v konfliktnih situacijah. Pedagoška strokovna oseba bi morala otrokom podporno stati ob strani, negovati ljubeč, potrebam prilagojen odnos v težkih situacijah in otroke naučiti mirnega in nenasilnega reševanja konfliktov. Odnos z otrokom naj bo vedno ljubeč, spoštljiv, s cenjenjem vrednot, prijazen, rahločuten in potrpežljiv. Rezultati strokovnjakov dopolnjujejo odgovore staršev z vidikom samostojnosti. Njim je posebej pomembno, da lahko otroci sodelujejo in se naučijo prevzemanja lastne odgovornosti.

Slika 2 Razdelitev poimenovanj staršev v podkategorijah kakovosti procesov

Slika 3 Razdelitev poimenovanj strokovnjakov v podkategorijah kakovosti procesov

Pedagoška kakovost struktur je v vseh državah tako pri starših kakor tudi pri strokovnem osebju postavljena kot druga največja zgornja kategorija daleč za *kakovostjo procesov*. V tem se seštevajo

poimenovanja k okvirnim pogojem, ki so prevladujoče politično urejena. Na primer osebne karakteristike, kot je stopnja izobrazbe pedagoških strokovnjakov, in socialne karakteristike, kot je velikost skupine, ali prostorsko-materialne karakteristike, kot je oprema. Tudi tukaj obstajajo bistvene načelne razlike med starši in strokovnjaki: Medtem ko pri starših med 3,59 % (Slovenija) in 9,72 % (Nemčija) kodiranj odpade v *pedagoško kakovost struktur*, znaša to pri strokovnem osebju med 13,36 % (Slovenija) in 32,28 % (Nemčija). Posledično odredjajo strokovnjaki *kakovosti struktur* večji pomen, kot to počnejo starši.

Kakovost usmeritve je pri starših v Avstriji, na Madžarskem in v Sloveniji in pri strokovnjakih v Nemčiji in na Madžarskem komajda še na tretjem mestu. To vsebuje razumevanja, mnjenja in odnose pedagoških strokovnjakov do izobrazbe, razvoja in vzgoje. Odstotkovno število kodiranj pri starših sega od 3,39 % (Slovenija) do 5,94 % (Madžarska) in pri strokovnjakih od 4,95 % (Nemčija) do 7,63 % (Madžarska).

Rezultati *kakovost družinske udeležbe* segajo pri starših od 2,45 % (Slovenija) do 4,53 % (Nemčija) in strokovnjakov od 5,13 % (Madžarska) do 10,37 % (Slovenija). Pod pojmom *kakovost družinske udeležbe* so združena poimenovanja glede sodelovanja, komunikacije in možnosti sodelovanja strokovnjakov in družin.

Skupaj se v kvalitativnih ocenah kaže, da tako starši kakor tudi strokovnjaki v vseh državah pripisujejo procesni kakovosti poseben pomen. V okviru te kategorije kažejo kodiranja sicer odstopanja, specifična po posameznih državah. Zaključiti pa je mogoče, da je kakovost interakcije, ki je z vidika obeh anketiranih skupin v vseh državah (z izjemo Nemčije za skupino staršev) tista, ki je najpogosteje navedena. Poleg tega je predvsem staršem pomembno spremljanje učenja in razvoja njihovih otrok, za strokovnjake pa tudi strukturiranje pedagoškega dela. Kakovost navedenih karakteristik bi bilo treba še posebej upoštevati v okviru znaka kakovosti. To velja tudi, ker rezultat odraža nagibanje k temu, kar se je že pokazalo v (mednarodnih) raziskavah na področju kakovosti. Tukaj se v ospredje postavlja in močneje preiskuje pomen interakcij za razvoj in učenje otroka, še posebej v zadnjih letih. Rezultati kažejo na povezave med kakovostjo pedagoške interakcije in razvojem otrok, še posebej na jezikovno-kognitivnem in socialno-čustvenem področju (Becker-Stoll & Fröhlich-Gildhoff, 2018; Bücklein at al., 2017; Hartfield at al., 2016; Pianta, 2015; Wadepoh et al. 2017). V ospredju teh ugotovitev stoji kakovost interakcije, v katero spada tudi spremljanje učenja in razvoja, ki predstavlja osrednje delno področje kakovosti izobraževanja, ki ga posebej poudarjajo vse anketirane skupine.

Literatura

- Becker-Stoll, Fabienne & Fröhlich-Gildhoff, Klaus (2018).** Kakovost na področju predšolskega izobraževanja, varstva in vzgoje. *Frühe Bildung*, 7(2), 65-66.
- Bücklein, Christina, Hoffer, Rieke & Strohmer, Janina (2017).** Kakovost interakcije v varstvu 1–3-letnikov: Ein explorativ vergleichender Einsatz der Beobachtungsinstrumente GInA und CLASS Toodler. V Heike Wadepohl, Mackowia Katja, Fröhlich-Gildhoff Klaus & Weltzien Dörte (Hrsg.), *Interaktionsgestaltung in Familie und Kindertagesbetreuung* (S. 83-114). Wiesbaden: Springer.
- Eichen, Lars, Geißler, Claudia, & Walter-Laager, Catherine (2019).** *Kvalitativne izjave staršev in strokovnjakov na področju izobraževanja »Evropski znak kakovosti za vrtce«*. Neobjavljeno poročilo, Karl-Franzens-Universität Graz.
- Hartfield, Bridget, Burchinal, Margaret, Pianta, Robert & Sideris, John (2017):** Thresholds in the association between quality of teacher–child interactions and preschool children’s school readiness skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 36, 561-571.
- Pianta, Robert (2015).** Teacher–Student Interactions Measurement, Impacts, Improvement, and Policy. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 3(1), 98–105. DOI: <http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2372732215622457>
- Schneider, Marisa & Tietze, Wolfgang (2018).** *Evropski znak za kakovost v vrtcih*. Neobjavljeno poročilo k študiji ocenjevanja, PädQUIS, Berlin.
- Tietze, Wolfgang, Becker-Stoll, Fabienne, Bensele, Joachim, Eckhardt, Andrea G., Haug-Schnabel, Gabriele, Kalicki, Bernhard, Keller, Heidi & Leyendecker, Birgit (2013).** *NUBBEK. Nationale Untersuchung zur Bildung, Betreuung und Erziehung in der frühen Kindheit*. Weimar: das netz.
- Tietze, Wolfgang, Schneider, Marisa, & Gütesiegel-Projektgruppe (2019).** *Priročnik »evropski znak kakovosti za kakovost v vrtcih«*. Neobjavljen rokopis, PädQUIS, Berlin.
- Wadepohl, Heike, Mackowiak, Katja, Fröhlich-Gildhoff, Klaus & Weltzien, Dörte (Hrsg.) (2017).** *Interaktionsgestaltung in Familie und Kindertagesbetreuung*. Wiesbaden: Springer.
- Walter-Laager, Catherine, Bachner, Christina, Geißler, Claudia, Eichen, Lars, & Gütesiegel-Projektgruppe (2019).** *Policy Paper »Evropski znak kakovosti za kakovost v vrtcih«*. Neobjavljen rokopis, Karl-Franzens-Universität Graz.

Priloga Niz orodij za evropski znak kakovosti